

رهبر آموزشی به مثابه فناور

● دکتر حیدر تورانی، استاد مدیریت آموزشی پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش

کلیدواژه‌ها: رهبری آموزشی، اصلاحات آموزشی، نظام آموزشی، فناوری

حوزه رهبری آموزشی در طول قرن بیستم یک بنیان معرفتی را در مورد آنچه رهبر مدرسه باید بداند و به‌عنوان یک رهبر عمل‌گرا انجام دهد، به وجود آورد. مبانی برنامه‌درسی «آماده‌سازی رهبری آموزشی» بر دانش علمی، حرفه‌ای و دانشگاهی استوار شده بود که نمایانگر ترکیبی از عرف و فوت‌وفن سنتی، دانش دنیای مدرن و مطالعه نظریه‌ها و اصول رهبری بود.

برنامه آماده‌سازی رهبری برای داشتن تأثیر معنادار بر یادگیری در مدرسه به بازنگری محتوا، نحوه ارائه و تمرکز بر رهبری برای یادگیری نیاز دارد. اصلاحات در نظام آموزشی بر آموزش و یادگیری تمرکز دارد. تا زمانی که برنامه‌های رهبری آموزشی به فنون اساسی آموزش و یادگیری نپردازند، همچنان درباره یک برنامه درسی که بنیان آن در ایده‌ها و اصول منسوخ مدیریت صنعتی ریشه دوانده است پرسش‌های متعددی وجود دارد. رهبری آموزشی باید آینده را مبتنی بر فناوری پیش‌بینی کند و در راستا و فهم درست فناوری، درک درستی از چگونگی بهبود و نتایج یادگیری برای تمام دانش‌آموزان داشته باشد.

تلاش‌ها برای بهبود فناوری، باید با تأکید بر آموزش و یادگیری به‌عنوان فنون اساسی رهبری آموزشی آغاز شوند. نظام مردم‌سالار مدرسه در قرن ۲۱ به‌طور کامل حذف نمی‌شود، اما دچار تغییر و تحولاتی می‌شود که یادگیری را شکل خواهند داد. رهبری آموزشی باید توسعه یک محیط یادگیری ایجاد شده در بوروکراسی مجازی را رهبری کند. رهبری آموزشی بر اساس آموزش و پرورش قرن بیستم که با فنون یادگیری قرن بیست و یکم سازگاری یافته است، بنا نهاده خواهد شد.

سازمان‌های آموزشی در شرف تبدیل شدن به نظامی مرکب از «آجرها و کلیک‌ها» هستند. رهبری آموزشی باید آینده تدریس، رهبری و یادگیری در نظام مجازی مردم‌سالار را که به‌سختی می‌توان تصور کرد، پیش‌بینی کند. رهبر آموزشی آینده نیازمند مهارت‌هایی خواهد بود که صرفاً در نظام‌های آموزشی مدرسه‌های عصر حاضر هویدا می‌شوند. اگر برنامه رهبری آموزشی خواهان همگامی با تغییرات سریع است، باید در اتخاذ رویکردی متفاوت نسبت به فرایند فناوری آموزشی پیشرو باشد.

رهبری آموزشی مستلزم داشتن درک و دانش عمیق از فرایند آموزش و یادگیری و فناوری آموزشی است. رهبر آموزشی تربیت‌محور، نه تنها در خصوص یادگیری آگاهی دارد، بلکه از فنون تدریس نیز همانند یک متخصص ماهر اطلاع دارد و آنان را درک می‌کند. رهبر تربیت‌محور تعامل پیچیده بین معلم و فراگیرندگان را درک می‌کند و این آگاهی را به‌واسطه یک برنامه رهبری آموزشی با کیفیت ارتقا خواهد داد.

مدرسه‌های آینده

رایانه‌ای (سایبری) برقرار کنند و به شکل موفقیت‌آمیز برای مدرسه‌های خود ظرفیت ایجاد کنند (گوستاوسون، ۲۰۲۰). به‌یقین، تغییرات شگفت‌انگیز در سواد فناورانه، رهبری آموزشی را بازسازی خواهد کرد. رهبران آموزشی تا اواسط قرن جاری فرزندان خود را از همان زمان کودکی برای درک، پذیرش و ارزش‌گذاری به تنوع آموزش می‌دهند. بسیاری از رهبران مدرسه به‌شدت عدالت اجتماعی و مشکلات پیش روی جامعه را مورد توجه قرار می‌دهند. نسل آینده نسل نت یا نژادگان، برای آزادی در تمامی سطوح، از جمله آزادی انتخاب گزینه‌های

در قرن جاری، کودکان و جوانان رقمی (دیجیتال) بزرگ خواهند شد. آن‌ها به‌اصطلاح «نسل نت» هستند. سواد جدید مجموعه‌ای پیچیده از مهارت‌های شناختی درهم‌تنیده را منعکس می‌کند که بسیاری از بزرگسالان نسل کنونی فاقد هرگونه درکی از آن هستند. بسیاری از جوانان نوشتن را بر حرف‌زدن ترجیح می‌دهند. در این راستا، مدیران مدرسه‌های آشنا با فناوری، از طریق فناوری و بهره‌گیری از گروه‌هایی که می‌دانند چگونه یادگیری دانش‌آموزان را ارتقا بخشند، امنیت

دلخواه (برنامه درسی، فناوری و فرآورده‌ها) ارزش و اهمیت قائل هستند

مدیران مدرسه در حمایت از معلمان و معلمان در پشتیبانی از دانش‌آموزان، برای استفاده از سخت‌افزار و نرم‌افزار و در جهت ترویج معنادار و متناسب یادگیری رسانه‌های موضوعات درسی، بسیار فعال‌تر خواهند بود. حمایت از راهبردهای یادگیری ابتکاری مانند «یادگیری خودمحور و یادگیری پروژه‌محور» جزو لاینفک کار کلاس درس معلمان و مدیران مدرسه خواهد بود. بستر اجتماعی فناوری که در آن رهبری آموزشی جدید فعالیت خواهند داشت، به‌طور هم‌زمان سیال و ثابت است. رهبر آموزشی در آینده مدرسه را به‌عنوان فضاهای اجتماعی چندبعدی مد نظر قرار می‌دهد (بورديو، ۱۹۸۵).

رهبران آموزشی مدرسه‌های آینده تا اواسط قرن جاری برای پذیرش مسئولیت سیاست‌گذاری در خصوص توسعه، تفسیر و اجرا آماده خواهند شد. آن‌ها در ارتباط با فناوری که در تمامی جنبه‌های آموزش بازتاب خواهد داشت، تصمیمات سیاسی مهمی را اتخاذ می‌کنند (لاکتی، ۲۰۱۱)؛ از جمله استفاده از فناوری‌هایی مانند وب‌نوشت (وبلاگ)، نرم‌افزارهای کاربردی و ابزارهای «وب»، توسعه حرفه‌ای معلمان در عرصه فناوری و ابزارهای برخط، ارزشیابی متعادل از کار دانش‌آموزان و ...، رهبران آموزشی از الگوی اجتماع یادگیری بهره می‌گیرند و ساختمان‌های بزرگ و دارای کمبود بودجه با شور و شوق به اجتماعات یادگیری کوچک‌تری تغییر شکل خواهند داد. در محیط جدید (اجتماع یادگیری) رئیس‌ان منطقه‌ها، رهبران مدرسه‌ها و دیگر افراد به «نمایندگان ارشد فناوری»^۴ تبدیل خواهند شد.

آماده‌سازی رهبران آموزشی

آماده‌سازی رهبران آموزشی و فعالیت بهینه آن‌ها در مدرسه برای بهبود و توسعه برنامه درسی و آموزشی در «آموزش عالی» است. از موضوعات مهم در واحدهای برنامه درسی، معرفت‌شناسی عدالت اجتماعی است. استادان نیز باید دانشجویان خود را به‌عنوان فعالان آینده و رهبران یادگیری محور تجسم کنند، چرا که دانشجویان نه فقط برای رهبری یا اصلاح جوامع آموزشی، بلکه باید برای خلق جوامع عادلانه، به لحاظ اجتماعی، تربیت شوند.

از آنجا که رهبران آموزشی آینده با پیچیدگی روزافزون تعریف مجدد آموزشی مواجه هستند، استانداردهای آموزش و تحصیل باید بر پایه برابری و فرهنگ باشند. برای مثال، دانشجویان باید یاد بگیرند مشارکت والدین، به‌خصوص در مدرسه‌های در معرض خطر، به آسانی به مسائل رهبری منابع انسانی مربوط نمی‌شود. لذا رهبران باید زمینه و اساس رابطه

مدرسه، خانواده، مشورت‌های مدنی در زمینه آموزش و پرورش و نیز نقش مدرسه در تغییر جامعه را فراهم کنند. دانشجویان، به‌عنوان رهبران فعال، باید با اخلاق محوری، استانداردها را برای استدلال اخلاقی در خود نهادینه کنند. در نتیجه، اگر رهبران مدرسه جهت‌گیری عدالت اجتماعی داشته باشند، می‌توانند مسائل فرهنگی مربوطه را درک کنند. این جهت‌گیری باید در درک اصول پاسخ‌گویی و مردم‌سالاری ریشه داشته باشد.

دیدگاه‌های عدالت اجتماعی از جمله نوآوری، ارزشیابی، رهبری توزیعی و فناوری باید عموماً در مسائل مربوط به حقوق انسان‌ها و در انگاره و نگرش رهبران آموزشی شکل بگیرد و اولویت‌های رهبری در چارچوب عدالت اجتماعی اخلاق محور توسعه یابد. معرفت‌شناسی عدالت اجتماعی می‌تواند حمایت و مسئولیت‌پذیری رهبری آموزشی را افزایش دهد. به‌عکس، فاصله‌گرفتن اولویت‌ها از این هدف کلونی (معرفت‌شناسی عدالت اجتماعی) بر بی‌عدالتی‌ها و نابرابری‌هایی که به مدرسه‌ها سرایت می‌کنند، می‌افزاید.

پداگوژی تربیت رهبران آموزشی مستلزم پیشبرد در یادگیری به مرکز ثقل توجه و دادن مسئولیت بیشتر یادگیری به فراگیرندگان است. برای داشتن برنامه درسی رهبری آموزشی به‌واسطه فعالیت‌های عملکرد معنی‌داری که تجربه‌های روزانه را تکرار می‌کنند، لازم است جوانب حرفه‌ای و نظریه‌محور رهبری آموزشی به عناصر کاربردی‌تر رهبری و رهبری سازمان‌های آموزشی پیوند بخورند. در این راستا، تشخیص سازگاری عملکرد و یادگیری تجربی به‌عنوان ابعاد زیبایی‌شناختی در آماده‌سازی آموزشی به دانش کاربردی باید در برنامه‌های آموزشی رهبران آموزشی لحاظ شود.

ناگفته نماند، دانشجویان جوان به‌عنوان رهبران آموزشی آینده، با توجه به فنون و زیرساخت‌های فناورانه و آموزش‌های رقمی، برای رشد و موفقیت انگیزه بیشتری دارند. در نهایت، رهبر آموزشی آینده به‌عنوان فردی نوع‌دوست تصور می‌شود که با فناوری رقمی (دیجیتال) سازگاری دارد؛ فردی که برای رویارویی با چالش‌های آینده مدرسه‌ها آماده شده است.

بر این باوریم که برنامه‌های آماده‌سازی دانشگاه‌محور در آماده‌کردن معلمان و مدیران مدرسه نقش مهمی ایفا می‌کنند و بسیاری از آماده‌سازی‌های رهبران آموزشی مستلزم تمرکز بر یادگیری در فناوری به‌عنوان یک استاندارد فرهنگی جدید برای تعالی و برابری در محیط‌های مدرسه هستند.

جمع‌بندی

رهبری آینده مدرسه‌ها متفاوت می‌اندیشد. قالب‌های سنتی و چارچوب‌های عادت‌شده و لختی‌های تلنبار شده در ذهن را کنار می‌زند. جسارت و شجاعت می‌یابد تا متمایز با دیگران و متفاوت با وضع موجود و با نگاه امیدوارانه به آینده‌های روشن و فرصت‌های بی‌بدیل ناشی از فضای مجازی و رقمی، نوآوران و نوآوران، همراه با مناسبات انسانی و همراهی و همکاری اخلاق‌مدارانه و مدارای عمیق با معلمان، دانش‌آموزان و والدین و سایر دست‌اندرکاران و ذی‌نفعان مدرسه، رهبری تأثیرگذار و اثربخشی را به منصه ظهور برساند.

منابع

۱. برد گوستافسون (۲۰۱۸). رهبری نوکیش. ترجمه حیدر تورانی و همکاران (۱۳۹۹). مدارس یادگیرنده مرآت.
۲. تورانی، حیدر و همکاران (۱۳۹۹). پیشگفتاری از برد گوستافسون بر رهبری نوکیش (۲۰۲۰). مدارس یادگیرنده مرآت، تهران.
۳. ناصر شیرینگی و رؤیا فاتحی (۱۳۹۷). رهبری آموزشی در ۲۰۵۰. آثار معاصر.
4. Gustafson, B. (2013, October 18). AR collaborative: World Book Talk tips & project letter. Retrieved from <https://adjustingcourse.wordpress.com/2013/10/18/ar-collaborative-world-book-talk-tips-project-letter>
5. <https://adjustingcourse.wordpress.com/2015/05/07/true-learner-empowerment>
6. Gustafson, B. (2015n, May 7). True learner empowerment. Retrieved from <https://adjustingcourse.wordpress.com/2015/05/07/true-learner-empowerment>
7. Gustafson, B. (2015o, January 20). What is innovation? Retrieved from <https://adjustingcourse.wordpress.com/2015/01/20/what-is-innovation>